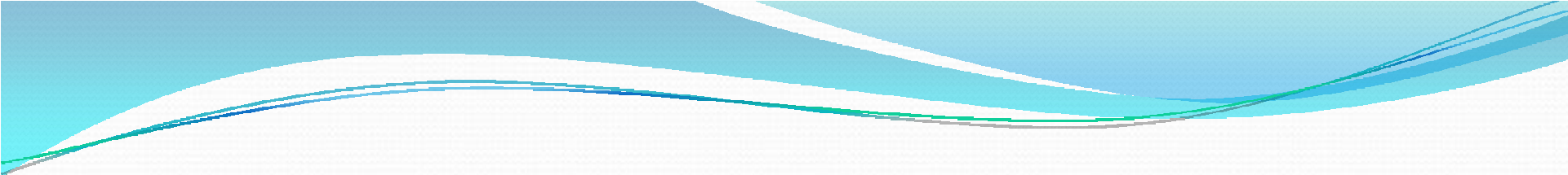

AZƏRBAYCAN DİLİ

FƏNNİ ÜZRƏ ELEKTRON DƏRS VƏSAİTİ

I. Fonetika

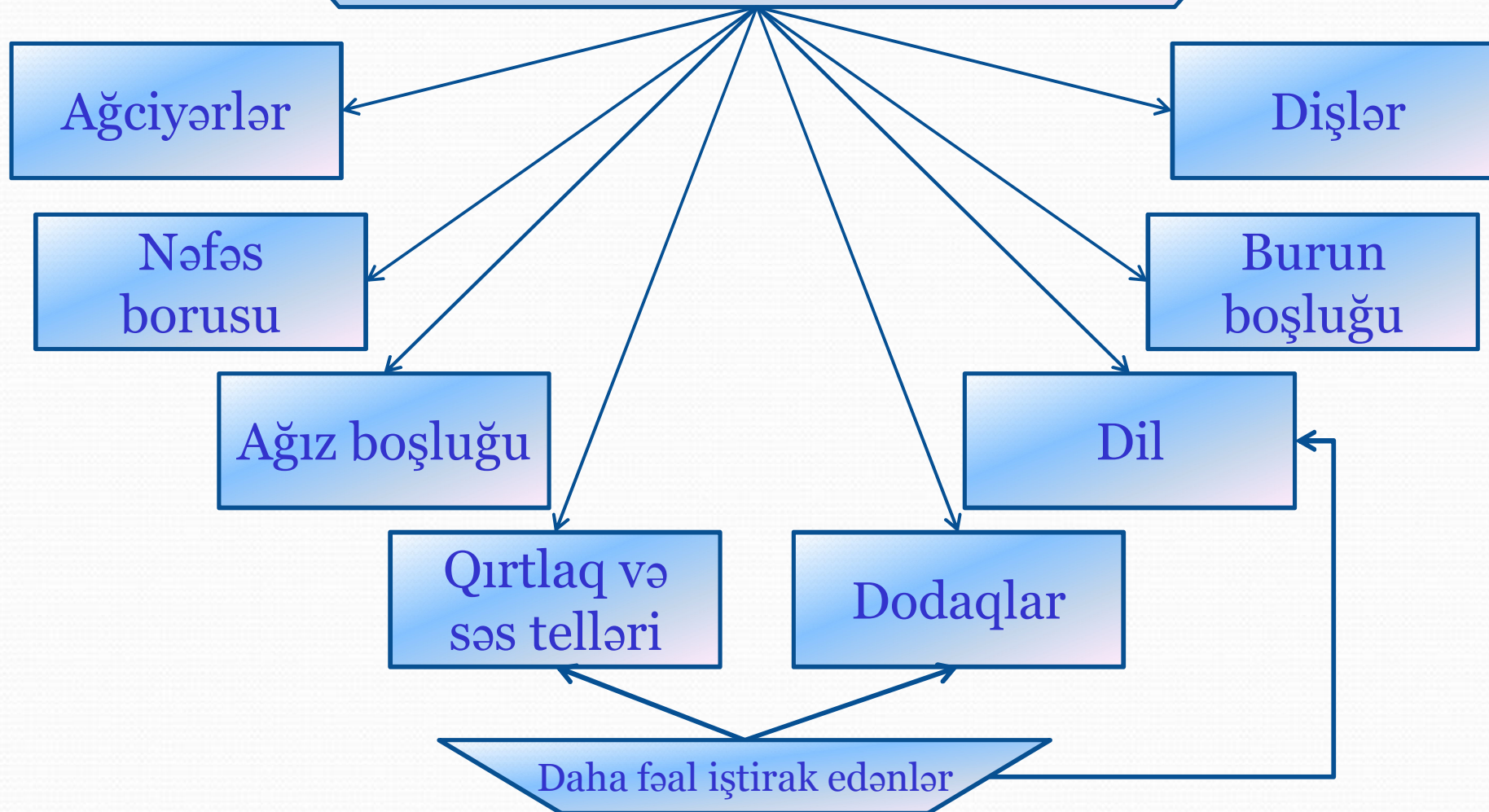

Dilçiliyin əsas bölmələrindən biri olan fonetikada danışığı səsləri öyrənilir. Ahəng qanunu, heca, vurğu da fonetikanın mövzularına daxildir.

1. Danışiq səsləri

- Danışarkən tələffüz etdiyimiz səslər danışiq səsləri adlanır
- Bu səslər danışiq üzvləri vasitəsilə əmələ gəlir.

2. Danışıq üzvləri

3. Danışıq səsləri

1. Sait səslər

1. Saitlərin tələffüzündə hava axını ağızdan sərbəst çıxır, yəni heç bir maneəyə rast gəlmir. Buna görə də saitlər çox aydın səslənir.

2. Samit səslər

Samitlərin tələffüzündə isə hava axını ağızda müxtəlif maneələrə rast gəlir. Hava axını bu maneələri dəf edərkən samit səslər yaranır.

Səsləri hərflərlə qarışdırmamaq üçün səslər və ya sözün tələffüzü böyük mötərizə arasına alınır, yəni [ ] işarəsi ilə fərqləndirilir: [a], [b], [m]

I.Fonetika

4.Sait səslərin növləri

Sait səslərin növləri

Dilin arxa və ya ön hissəsində deyilməsinə görə

Qalın

[a], [ı],
[o], [u]

İncə

[ə], [e],
[ö], [i],
[ü]

Qarşılaşdırılması

[a], [ı], [o], [u],
[ə], [i], [ö], [ü], [e]

Sait səslərin növləri

Dodaqların vəziyyətinə görə

Dodaqlanan

[o], [ö], [u], [ü]

Tələffüzündə dodaqlar irəli
gələrək dairəvi şəkil alır

Dodaqlanmayan

[a], [ə],
[e], [i],
[ɪ]

Qarşılaşdırılması

[o], [ö], [u], [ü]
[a], [ə], [ɪ], [i], [e]

Sait səslərin növləri

Dilin üst damağa doğru qalxması və nisbətən aşağı enməsi vəziyyətinə görə

Qapalı

[ɪ], [i], [u], [ü]
Tələffüzündə alt çənə yuxarıya doğru qalxır, ağız boşluğu daralır

Açıq

[a], [ə],
[o], [ö],
[e]
Tələffüzündə alt çənə aşağıya doğru enir

Qarşılaşdırılması

[a], [ə], [o], [ö], [e]
[ɪ], [i], [u], [ü]

I.Fonetika

5.Uzun tələffüz oluna bilən
saitlər

Uzun tələffüz oluna bilən saitlər

UZUN TƏLƏFFÜZ OLUNANLAR

A

dil
rif
kif

E

lan
tibar
tiraz

Tə

til
sir
mir

Mö

tərizə
cüzə
min

UZUN TƏLƏFFÜZ OLUNMAYANLAR

A

raz
ygün
ytən

E

rtə
niş
şik

Tə

lə
pə
zə

Mö

hkəm
vzu
vhumat

I.Fonetika

6.Samit səslərin növləri

Samit səslərin növləri

1.Kar

Təkcə küydən əmələ gəlir

2.Cingiltli

Həm səsdən, həm də küydən əmələ gəlir. Onların tələffüzündə səs telləri iştirak edir.

Kar və cingilti samitlərin çoxu cütlik təşkil edir

Cingilti	<i>b</i>	<i>c</i>	<i>d</i>	<i>g</i>	<i>ğ</i>	<i>j</i>	<i>q</i>	<i>l</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>r</i>	<i>v</i>	-	<i>y</i>	<i>z</i>
Kar	p	ç	t	k	x	ş	k	-	-	-	-	f	h	x	s

I.Fonetika

7.Ahəng qanunu

Ahəng qanunu

Sözdə qalın və incə saitlərin bir-birini izləməsinə ahəng qanunu deyilir.

1. İncə saitli heca ilə başlanan sözlərin sonrakı hecaları da incə saitli olur.

Meşələrimiz e, ə, i – incə saitlər
Öyrənəcəyik ö, ə, i – incə saitlər

2. Qalın saitli heca ilə başlanan sözlərin sonrakı hecaları da qalın saitli olur.

Durna – u, a – qalın saitlər
Ordu – o, u – qalın saitlər

